

نگاهی نو به

سیاست و حکومت در روسیه

اریک شیرائف

ترجمه: مهدی امیری

با مقدمه: دکتر کاظم جلالی

سرشناسه: شیرائف، اریک، ۱۹۶۰ م - Shiraev, Eric
 عنوان و نام پدیدآور: نگاهی نو به سیاست و حکومت در روسیه / تألیف
 اریک شیرائف؛ ترجمه مهدی امیری، با مقدمه کاظم جلالی
 مشخصات نشر: تهران: نشر میزان، ۱۳۹۲
 مشخصات ظاهری: ۴۱۶ ص.
 فروست: علوم اجتماعی؛ ۶۸۳
 شابک: 978-964-511-482-2
 وضعیت فهرست نویسی: فیفا
 موضوع: سیاست عملی -- روسیه
 موضوع: روسیه -- سیاست و حکومت -- ۱۹۹۱ م.
 شناسه افزوده: امیری، مهدی، -۱۳۵۴، مترجم
 شناسه افزود: جلالی، کاظم، مقدمه نویس
 شابک: 978-964-511-482-2
 رده بندی دیویی: ۲۳۰/۹۴۷
 شماره کتابشناسی ملی: ۳۱۳۸۲۶۴

هرگونه تکثیر (اعم از چاپ، کپی، فایل الکترونیکی و...) از این اثر بدون اخذ مجوز
 از ناشر خلاف قانون بوده و پیگرد قانونی دارد.
 لطفاً در صورت مشاهده، موارد را به شماره تلفن های ذیل اطلاع دهید.

۶۸۳

نشر میزان

نگاهی نو به سیاست و حکومت در روسیه

اریک شیرائف

ترجمه: مهدی امیری

چاپ اول: پاییز ۱۳۹۲

قیمت: ۱۸۰۰۰ تومان

شماره: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۱۱-۴۸۲-۲

دفتر مرکزی: خ شهید بهشتی، بعد از چهارراه سهروردی، خ کاووسی فر، کوچه نکبسا، پلاک ۳۲، تلفن ۸۸۵۴۹۱۳۱

فروشگاه مرکزی: خ انقلاب، رویروی درب اصلی دانشگاه تهران، ابتدای خ فخرآزی، پلاک ۸۳، تلفن ۶۶۴۶۷۷۷۰

واحد پخش و فروش: خیابان سمیه، بین مفتح و فرصت، پلاک ۱۰۴، تلفن ۸۸۳۳۹۵۲۹-۳۱

پست الکترونیکی: mizannasher@yahoo.com وب سایت: www.mizan-law.ir

فهرست مطالب

سخن مترجم	۱۷
مقدمه	۱۹
مقدمه نویسنده	۲۳
بخش اول - روسیه: تداوم و تغییر	۲۷
فصل اول - مطالب حکومت و سیاست روسیه	۲۷
چرا روسیه را مطالعه می‌کنیم	۲۸
اندازه و ژئوپولیتیک	۲۸
قدرت منطقه‌ای	۲۹
قدرت نظامی	۳۰
قدرت اقتصادی	۳۰
قطب فرهنگی	۳۱
یک کشور چندقومیتی	۳۲
چگونه روسیه را مطالعه می‌کنیم	۳۳
گزارش‌های رسمی	۳۳
اظهارنظرها، نامه‌ها و اعلامیه‌ها	۳۴
منبع شاهد عینی	۳۵
گزارش‌های اطلاعاتی	۳۶
گزارش‌های رسانه‌ها	۳۷
پیمایش‌ها	۳۸
دیدگاه‌ها در مورد روسیه و سیاست‌های آن	۴۲
روسیه یک دولت اقتدارگرا است.	۴۲
روسیه یک دولت نیمه اقتدارگرا است.	۴۴
روسیه یک دولت ترکیبی و مختلط است.	۴۴
روسیه یک دموکراسی مستقل است.	۴۶
سیاست داخلی و دیدگاه‌ها در مورد روسیه	۴۷
تفکر انتقادی در مورد روسیه	۴۹

۵۰۰	احساسات و قضاوت‌ها.....
۵۰۱	فرضیات ساده.....
۵۰۱	دلایل چندگانه اتفاقات.....
۵۰۱	فشار سیاسی.....
۵۰۲	جمع‌بندی.....
۵۰۴	فصل دوم - ریشه‌ها: امپراطوری روسیه و اتحاد جماهیر شوروی.....
۵۰۵	دولت‌های اولیه روسیه.....
۵۰۷	حکومت مغول.....
۵۰۸	تقویت مسکو.....
۵۰۹	روسیه به عنوان یک امپراطوری.....
۶۱	اصلاحات پتر کبیر.....
۶۳	تبدیل به یک قدرت مهم.....
۶۶	اصلاحات دهه‌های ۱۸۶۰-۷۰.....
۶۷	انقلاب‌ها.....
۶۸	انقلاب ۱۹۰۵-۰۷.....
۷۰	انقلاب‌های ۱۹۱۷.....
۷۲	وقایع فوریه ۱۹۱۷.....
۷۳	وقایع اکتبر و نوامبر ۱۹۱۷.....
۷۵	توسعه دولت شوروی.....
۷۶	جنگ داخلی.....
۷۷	صنعتی‌سازی.....
۷۹	سیاست‌های کشاورزی.....
۸۰	بوروکراسی حکومت.....
۸۲	سرکوب سیاسی.....
۸۳	بسیج سیاسی.....
۸۴	جنگ بزرگ میهن‌پرستانه.....
۸۷	اتحاد جماهیر شوروی در دوران جنگ سرد.....
۸۸	بازسازی در دوره پس از جنگ.....
۸۹	نرم شدن.....

دوره رکود	۹۱
تفکر انتقادی در مورد تاریخ روسیه	۹۲
سنت امپراطوری - اخلاقی	۹۳
مدل‌های تجربه منحصر به فرد	۹۴
شوروی شناسان	۹۵
جمع‌بندی	۹۸
فصل سوم - تحول شوروی ۱۹۸۵-۹۱	۹۹
آغاز تحول	۱۰۰
افزایش مشکلات	۱۰۰
ظهور میخائیل گورباچف	۱۰۲
تلاش‌ها برای احیای نظام فدرالی	۱۰۲
گام‌های اولیه	۱۰۳
پرسترویکا و گلاسنوست	۱۰۵
بازشدن فضا	۱۰۶
تغییرات در رسانه‌ها	۱۰۷
اصلاح حزب کمونیست	۱۰۸
تغییرات سیاسی بیشتر	۱۰۹
اصلاحات اقتصادی	۱۱۰
تضعیف نظام فدرال	۱۱۱
تغییرات در سیاست خارجی	۱۱۲
تغییرات در ارتش	۱۱۳
پیامدهای ناخواسته	۱۱۴
مشکلات فزاینده اجتماعی و اقتصادی	۱۱۴
بلا تکلیفی و ناامیدی	۱۱۵
انتقادهای از سیاست خارجی	۱۱۶
اتحادیه در حال فروپاشی	۱۱۷
بیداری اپوزیسیون	۱۱۷
اپوزیسیون دمکراتیک	۱۱۸
کودتای آگوست ۱۹۹۱	۱۲۰

- ۱۲۲..... خلاصه: اصلاحات ۹۱-۱۹۸۵
- ۱۲۳..... تفکر انتقادی در مورد تحول شوروی
- ۱۲۴..... عوامل بین‌المللی: فشارهای ناشی از جنگ سرد
- ۱۲۵..... عوامل بین‌المللی: گسترش بیش از حد امپراطوری
- ۱۲۶..... عوامل اقتصادی و سیاسی داخلی
- ۱۲۷..... عوامل داخلی: نخبگان
- ۱۲۷..... عوامل شخصی: منازعه گورباچف - یلتسین
- ۱۲۸..... جمع‌بندی

بخش دوم - نهادها و انتخابات

- ۱۳۱..... فصل چهارم - قوه مجریه
- ۱۳۲..... تحولات مهم
- ۱۳۳..... تصویب قانون اساسی
- ۱۳۴..... کشمکش
- ۱۳۶..... رئیس‌جمهور فدراسیون روسیه
- ۱۳۷..... وظایف اساسی
- ۱۳۹..... اداره ریاست جمهوری (دفتر اجرایی)
- ۱۳۹..... شورای امنیت فدراسیون روسیه
- ۱۴۰..... دولت فدراسیون روسیه
- ۱۴۱..... مسئولیتهای اصلی
- ۱۴۳..... توابع فدراسیون روسیه
- ۱۴۴..... روسیه به عنوان یک دولت فدرال
- ۱۴۶..... تحول اولیه نظام فدرال (۲۰۰۰-۱۹۹۱)
- ۱۴۷..... تحکیم قدرت اجرایی
- ۱۴۷..... پس از انتخابات ریاست جمهوری ۱۹۹۶
- ۱۴۸..... تقویت شاخه اجرایی
- ۱۴۹..... نواحی فدرال
- ۱۵۰..... سازماندهی مجدد شورای فدراسیون
- ۱۵۰..... اصلاحات سیاسی سال ۲۰۰۴

۱۵۱.....	دستگاه بوروکراتیک در حال گسترش
۱۵۳.....	حکومت محلی
۱۵۴.....	تفکر انتقادی در مورد قوه مجریه
۱۵۴.....	قدرت اجرایی: سه مرحله تحول
۱۵۶.....	گذارهای اقتدارگرایانه
۱۵۶.....	دمکراسی مستقل
۱۵۸.....	جمع‌بندی
۱۵۹.....	فصل پنجم - قوه مقننه
۱۶۰.....	تحولات مهم
۱۶۰.....	انتخابات ۱۹۹۳
۱۶۲.....	انتخابات ۱۹۹۵
۱۶۳.....	انتخابات پارلمانی ۱۹۹۹ و ۲۰۰۲
۱۶۳.....	اصلاحات ۲۰۰۵
۱۶۴.....	انتخابات ۲۰۰۷
۱۶۵.....	اصلاح قانون اساسی در سال ۲۰۰۸
۱۶۵.....	دومای دولتی
۱۶۶.....	ساختار دوما
۱۶۷.....	کمیته‌های دوما
۱۶۹.....	کارکرد دوما
۱۷۰.....	شورای فدراسیون
۱۷۰.....	ساختار شورای فدراسیون
۱۷۱.....	کمیته‌های شورای فدراسیون
۱۷۲.....	عضویت در شورای فدراسیون
۱۷۲.....	کارکرد
۱۷۴.....	دوما و شورای فدراسیون: وظایف و رویه‌های مشترک
۱۷۶.....	تفکر انتقادی در مورد قوه مقننه
۱۷۶.....	قوه مقننه ضعیف
۱۷۷.....	نظام انتخابات مجلس
۱۷۹.....	جمع‌بندی

- فصل ششم - قوه قضاییه و اجرای عدالت ۱۸۰
- تحولات مهم ۱۸۱
- نظام دیوان فدرال ۱۸۲
- نظام دادرسی ۱۸۲
- دادگاه قانون اساسی فدراسیون روسیه ۱۸۴
- وظیفه دادگاه ۱۸۴
- احکام دادگاه ۱۸۵
- دیوان عالی ۱۸۶
- ساختار دیوان عالی ۱۸۷
- تصمیمات دیوان ۱۸۸
- دیوان عالی داری ۱۸۸
- قانون جزای روسیه ۱۸۹
- ساختار قانون جزا ۱۹۰
- اداره دادستانی ۱۹۱
- هدف اداره ۱۹۲
- ساختار ۱۹۲
- وزارت دادگستری ۱۹۴
- اجرای قانون: وزارت کشور ۱۹۴
- تفکر انتقادی در مورد قوه قضاییه و اجرای عدالت در روسیه ۱۹۵
- این سیستم چقدر مستقل است؟ ۱۹۵
- سیستم به عنوان یک کار در حال تکامل ناتمام ۱۹۶
- جمع‌بندی ۱۹۸
- بخش سوم - رفتار، مشارکت و ارتباطات سیاسی ۱۹۹
- فصل هفتم - احزاب سیاسی ۱۹۹
- تحولات مهم ۲۰۰
- مرحله اول: کشف ۲۰۲
- مرحله دوم: رشد ۲۰۳
- مراحل سوم و چهارم: ادغام و تمرکز ۲۰۴

۲۰۵.....	درباره واژگان سیاسی روسی
۲۰۵.....	تفاوت «چپ» و «راست»
۲۰۷.....	طیف گرایش ها
۲۰۸.....	احزاب سیاسی اصلی
۲۰۹.....	روسیه متحد
۲۱۱.....	حزب لیبرال دمکرات
۲۱۳.....	حزب کمونیست
۲۱۵.....	روسیه عادل
۲۱۶.....	سایر احزاب سیاسی
۲۱۹.....	تفکر انتقادی در مورد احزاب سیاسی
۲۱۹.....	رهیافت توسعه
۲۲۰.....	نگرش اقتدارگرایی
۲۲۱.....	خط مشی ملی گرایی
۲۲۱.....	پوپولیسم
۲۲۲.....	نگرش نخبگان قدرتمند
۲۲۳.....	جمع بندی
۲۲۴.....	فصل هشتم - انتخابات ریاست جمهوری و پارلمانی
۲۲۵.....	تحولات مهم
۲۲۵.....	اولین انتخابات دمکراتیک
۲۲۶.....	انتخابات در اتحاد جماهیر شوروی
۲۲۷.....	انتخابات پارلمانی
۲۲۸.....	انتخابات دوما در سال ۱۹۹۳
۲۲۹.....	انتخابات دوما در سال ۱۹۹۵
۲۳۰.....	انتخابات سال های ۱۹۹۹، ۲۰۰۳ و ۲۰۰۷
۲۳۳.....	انتخابات ریاست جمهوری
۲۳۳.....	انتخابات ریاست جمهوری سال ۱۹۹۶: پوپولیسم و ترس
۲۳۶.....	انتخابات ریاست جمهوری سال ۲۰۰۰: مدیریت از بالا
۲۳۷.....	انتخابات سال ۲۰۰۸
۲۳۹.....	تفکر انتقادی در مورد انتخابات در روسیه

- ۲۴۰..... انتخابات روسیه دموکراتیک است.
- ۲۴۱..... انتخابات اشکال دارد.
- ۲۴۲..... عوامل داخلی
- ۲۴۳..... جمع‌بندی
- ۲۴۴..... فصل نهم - ارتباطات و بسیج سیاسی
- ۲۴۵..... تحولات مهم
- ۲۴۵..... دوران شوروی
- ۲۴۷..... تغییرات قاطع
- ۲۴۹..... رسانه‌های امروز
- ۲۵۰..... شبکه‌های تلویزیونی
- ۲۵۰..... روزنامه‌ها
- ۲۵۲..... رادیو
- ۲۵۳..... رسانه‌های جدید
- ۲۵۵..... راهبردهای ارتباطات و بسیج سیاسی
- ۲۵۶..... حکومت از چه چیزی چشم‌پوشی می‌کند
- ۲۵۷..... مسایل حساس
- ۲۵۹..... آنچه حکومت ترویج می‌کند
- ۲۶۱..... تفکر انتقادی در مورد ارتباطات و بسیج سیاسی
- ۲۶۲..... روسیه همچون هر کشور دیگری است
- ۲۶۴..... رسانه‌ها به اندازه رسانه‌های کشورهای دیگر آزاد نیستند
- ۲۶۴..... رسانه‌ها آزاد نیستند
- ۲۶۵..... استبداد خلاقانه
- ۲۶۷..... جمع‌بندی
- ۲۶۹..... بخش چهارم - سیاست‌های روسیه
- ۲۶۹..... فصل دهم - سیاست‌های اقتصادی و تجاری
- ۲۷۰..... تحولات مهم
- ۲۷۱..... اصلاحات اوایل دهه ۱۹۹۰
- ۲۷۲..... بحران سال ۱۹۹۸

۲۷۳.....	رشد اقتصادی دهه ۲۰۰۰.....
۲۷۴.....	بحران سال‌های ۲۰۰۸-۲۰۰۹.....
۲۷۴.....	کنترل اقتصاد توسط دولت.....
۲۷۵.....	وزارت دارایی.....
۲۷۶.....	مالیات و سیاست‌های مالیاتی.....
۲۷۷.....	راهبردهای اقتصادی.....
۲۷۸.....	اصول سیاست‌های اقتصادی.....
۲۷۹.....	بخش انرژی.....
۲۷۹.....	سیاست‌های کشاورزی.....
۲۸۱.....	همکاری خارجی.....
۲۸۲.....	سیاست و فعالیتهای بزرگ تجاری.....
۲۸۳.....	تفکر انتقادی در مورد سیاست‌های اقتصادی روسیه.....
۲۸۴.....	اقتصاد لیبرال یا غیرلیبرال؟.....
۲۸۵.....	سرمایه داری دولتی؟.....
۲۸۶.....	تحولات آینده.....
۲۸۹.....	تجارب منفی.....
۲۹۰.....	جمع‌بندی.....
۲۹۱.....	فصل یازدهم - سیاست‌های اجتماعی: سلامت، آموزش و پرورش و مسکن.....
۲۹۲.....	تحولات مهم.....
۲۹۳.....	مشکلات حوزه سلامت و کاهش جمعیت.....
۲۹۴.....	بهداشت و درمان.....
۲۹۶.....	حقوق بازنشستگی.....
۲۹۷.....	مسکن.....
۲۹۸.....	آموزش و پرورش.....
۲۹۹.....	آموزش عالی.....
۳۰۰.....	نهادهای حکومتی.....
۳۰۰.....	وزارتخانه‌های مهم.....
۳۰۱.....	تردیده‌های سیاستی.....
۳۰۲.....	پروژه‌های اولویت‌دار ملی.....

- ۳۰۴..... پروژه سلامت ملی
- ۳۰۵..... پروژه آموزش و پرورش ملی
- ۳۰۷..... تحصیلات دانشگاهی
- ۳۰۸..... پروژه مسکن ملی
- ۳۰۹..... تفکر انتقادی در مورد سیاست‌های اجتماعی
- ۳۰۹..... عقاید نشأت گرفته از ایدئولوژی
- ۳۱۱..... ارزیابی‌های عملکردیانه
- ۳۱۳..... جمع‌بندی
- ۳۱۴..... فصل دوازدهم - سیاست خارجی
- ۳۱۵..... تحولات مهم
- ۳۱۷..... جنگ در بوسنی
- ۳۱۸..... گسترش ناتو
- ۳۱۸..... مبارزه با تروریسم و مناقشه چین
- ۳۱۹..... جنگ در افغانستان و عراق
- ۳۲۰..... مذاکرات مربوط به سلاح‌های هسته‌ای
- ۳۲۰..... مناقشه گرجستان
- ۳۲۱..... نهادهای سیاست خارجی
- ۳۲۱..... تاریخچه مختصر
- ۳۲۲..... وزارت امور خارجه
- ۳۲۳..... مفاهیم سیاست خارجی
- ۳۲۴..... مفهوم جدید در دوره پوتین
- ۳۲۶..... تدویم در دوره مدودف
- ۳۲۷..... سیاست‌های خاص
- ۳۲۷..... جمهوری‌های شوروی سابق
- ۳۳۰..... غرب
- ۳۳۴..... اوراسیا و چین
- ۳۳۶..... تفکر انتقادی در مورد سیاست خارجی
- ۳۳۶..... آیا روسیه دشمنانی دارد؟
- ۳۳۷..... روسیه دارای منافع است.

۳۳۸.....	روسیه به عنوان بخشی از غرب
۳۳۹.....	انتخاب یک خط مشی سرسختانه
۳۴۱.....	جستجوی زمینه مشترک
۳۴۲.....	جمع‌بندی
۳۴۴.....	فصل سیزدهم - سیاست‌های دفاعی و امنیتی
۳۴۵.....	تحولات مهم
۳۴۵.....	سیاست‌های شوروی
۳۴۶.....	تغییرات در دوره پرسترویکا و پس از آن
۳۴۸.....	چالش‌های اصلی
۳۴۸.....	فرماندهی کل قوا
۳۵۰.....	وزارت دفاع فدراسیون روسیه
۳۵۰.....	ساختار وزارت دفاع
۳۵۱.....	اعزام به خدمت نظامی
۳۵۳.....	سیاست‌های نظامی
۳۵۳.....	ژئوپولیتیک و بسیج نظامی توده‌ای
۳۵۴.....	دفاع هسته‌ای
۳۵۸.....	اصلاحات نظامی جاری
۳۵۸.....	فروش تسلیحات
۳۵۹.....	سرویس امنیت فدرال
۳۶۰.....	ساختار سرویس امنیت فدرال
۳۶۱.....	سیاست‌های امنیتی: فعالیت‌های کنونی
۳۶۳.....	سرویس امنیت فدرال نقش خود را توجیه می‌کند
۳۶۴.....	سرویس اطلاعات خارجی
۳۶۵.....	اسرار دولتی
۳۶۵.....	سیاست‌های مبارزه با تروریسم
۳۶۷.....	تفکر انتقادی در مورد سیاست‌های دفاعی و امنیتی
۳۶۷.....	اولویت‌های دفاعی
۳۶۹.....	میلیتاریسم روسی
۳۷۰.....	اصلاحات نظامی

۳۷۲.....	قضاوت در مورد سیاست‌های امنیتی
۳۷۳.....	جمع‌بندی
۳۷۴.....	فصل چهاردهم - خلاصه و نتیجه‌گیری
۳۷۵.....	مرور کوتاه
۳۷۷.....	اقتصاد و سیاست‌های اقتصادی
۳۷۸.....	سیاست‌های اجتماعی و وابستگی
۳۷۸.....	سیاست خارجی و امنیت
۳۸۰.....	حکومت
۳۸۳.....	فهرست منابع و مآخذ
۴۰۶.....	فهرست ضمیمه

سخن مترجم

کتابی که پیش رو دارید شرحی بر مسایل و مباحث مختلف مربوط به روسیه است. روسیه از جمله کشورهاییست که به دلیل برخورداری از ویژگی‌های خاص از جمله تاریخ کهن و قدیمی، موقعیت ژئوپولیتیک و تمایلات هژمونیک از دیرباز مورد توجه دانش‌پژوهان روابط بین‌الملل بوده است. قرارگیری این کشور در وضعیت گذار سیاسی در دوره پساجنگ سرد در کنار تمایل دولتمردان آن به احیای موقعیت کشورشان به عنوان یک بازیگر قدرتمند جهانی نیز انگیزه‌ها برای مطالعه و بررسی روسیه را افزایش داده است. محققان زیادی تلاش کرده‌اند تا در آثار خود واقعیات مربوط به این کشور را به مخاطبان معرفی نمایند. کتاب "نگاهی نو به سیاست و حکومت در روسیه" که در سال ۲۰۱۰ منتشر شده است از جمله آثار مرتبط با این موضوع است. اریک شیرائف مؤلف کتاب که سابقه فعالیت در دانشگاه‌های روسیه و آمریکا را دارد بعنوان متخصص مباحث روسیه و اتحاد جماهیر شوروی تلاش کرده است تا تصویری کامل و شفاف از واقعیات این کشور برای مخاطب ترسیم نماید. این کتاب که در چهار بخش سازماندهی شده است علاوه بر شرح تحولات تاریخی روسیه، به تبیین اختیارات و وظایف قوای سه گانه و وضعیت احزاب و رسانه‌های این کشور پرداخته و سیاستهای اصلی مسکو در حوزه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، دفاعی و سیاست خارجی را تشریح کرده است.

به طور کلی با مطالعه محتوای کتاب می‌توان آن را در مقایسه با سایر آثار مربوط به روسیه - از حیث جامعیت و نحوه بررسی مسایل مختلف این کشور - در زمره بهترین آثار به حساب آورد. از این رو قابل تایید است که مطالعه کتاب به عمیق شدن درک خواننده از واقعیات روسیه و افزایش توان تحلیل مسایل جاری و آتی این کشور کمک شایانی خواهد کرد. برخورداری کتاب از چنین امتیازی یکی از انگیزه‌های مترجم برای ترجمه آن بوده است. اهمیت مسایل روسیه در مقیاس جهانی و منطقه‌ای و نیز جایگاه

آن در سیاست خارجی ایران (در گذشته و حال) از دیگر انگیزه‌ها برای ترجمه کتاب بوده است. از سوی دیگر، در سال‌های اخیر اثر جامعی به زبان فارسی که تحولات جدید روسیه به ویژه سال‌های زمامداری پوتین را پوشش داده و به عنوان کتاب درسی در زمینه تحولات این کشور به کار آید منتشر نشده است. این مسئله نیز ضرورت ترجمه و انتشار کتابی شاخص در باب این موضوع را دو چندان می‌کرد. از این رو، مطالعه این کتاب به تمامی دانش‌پژوهان و سیاست‌گذارانی که مایل به شناخت بهتر تحولات و پوشش‌های روسیه هستند توصیه می‌شود. امید است انتشار این اثر گامی مفید در راستای آشنایی با مسایل و مباحث کشورها بوده و به تقویت ادبیات موجود در کشور در این حوزه کمک نماید. قطعاً آگاهی از نظرات و دیدگاه‌های صاحب‌نظران، محققان و دانشجویان در خصوص کتاب می‌تواند راهنمای مترجم در ارائه آثار بهتر باشد.

لازم می‌دانم تا از همه عزیزان و دوستانی که در فرایند انتشار کتاب همراه بودند به طور خاص قدردانی نمایم. از استاد عزیز و بزرگوار آقای دکتر کاظم جلالی به خاطر قبول زحمت نگارش مقدمه‌ای فایده‌بخش برای کتاب بی‌نهایت سپاسگزارم و برای ایشان در همه حال آرزوی سلامت و سعادت دارم. از محقق توانا و دوست عزیزم آقای دکتر روح‌الله طالبی آرانی به خاطر نقطه نظرات ارزشمندشان در مورد کتاب تشکر می‌کنم. از مسئولان محترم نشر معتبر میزان که زحمت انتشار کتاب را بر عهده داشتند بی‌نهایت سپاسگزارم. در پایان از همسر عزیزم خانم مهندس مزگان زنجانی که در طول مدت ترجمه کتاب همراه و مشوق من بودند نیز تشکر ویژه دارم.

مهدی امیری

M_amiri2000@yahoo.com

مقدمه

در مطالعات مربوط به حوزه سیاست و روابط بین‌الملل بررسی مباحث کشورها اعم از تاریخچه، ساختار سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و نیز فرایندهای مسلط و مستقر در آنها از اهمیت خاصی برخوردار است. از همین روست که در بسیاری از مراکز و محافل پژوهشی مرتبط با این حوزه معمولاً توجه ویژه‌ای به تبیین شرایط و مسایل متنوع کشورها صورت می‌گیرد. در چنین مطالعاتی تلاش می‌شود تا ضمن تشریح روند تحولات و تجارب تاریخی کشور هدف، مراحل شکل‌گیری و تکوین سیاستها و ساختارها و نیز کارکرد و عملکرد نهادهای مورد مطالعه قرار گیرد. بویژه این قبیل مطالعات از طریق معرفی و تبیین الگوها و نظام‌های سیاسی مختلف، نقش موثری در پیشبرد مطالعات تطبیقی در حوزه سیاست ایفا کرده‌اند.

به طور کلی اهمیت این نوع از مطالعات بسته به ویژگیها و مختصات کشور هدف می‌تواند متفاوت باشد. طبعاً کشورهایی که از سابقه دیرینه در نظام بین‌الملل برخوردار بوده و نیز در زمره بازیگران موثر و با نفوذ جهان به حساب می‌آیند در این مطالعات از اهمیت بالاتری برخوردارند. به همین دلیل است که در دانشکده‌های علوم سیاسی در سراسر جهان معمولاً ساختار و شرایط کشورهای بزرگ بویژه قدرتهای جهانی به طور خاص و در قالب یک واحد درسی مورد مطالعه قرار می‌گیرد.

در میان بازیگران تاثیرگذار در نظام بین‌الملل، روسیه از جمله مهمترین کشورها به حساب می‌آید. این کشور تقریباً تمام ویژگی‌ها برای ترغیب به مطالعه و بررسی را دارد. مختصات این کشور تصویری خاص از آن در نظام بین‌الملل به دست می‌دهد. فدارسیون روسیه با بیش از ۱۷ میلیون کیلومتر مربع وسعت، بزرگترین کشور جهان است که مساحت آن از اروپا تا آسیا و اقیانوس آرام امتداد می‌یابد.^۱ جغرافیای این

1. "Russia: Building an international market of the future", Health Economic Website, May 2012, P. 1.

کشور بخش عمده‌ای از اروپای شرقی و تمام شمال آسیا را در خود جای داده است. از نظر جمعیت، این کشور در رتبه نهمین کشور پر جمعیت دنیا جای می‌گیرد. حداقل ۶۰ گروه قومی متفاوت در روسیه زندگی می‌کنند که البته روسها با ۸۳ درصد، اکثریت آنها را تشکیل می‌دهند. روسیه همچنین از قدمت و سابقه قابل توجهی برخوردار است. بررسی‌ها نشان می‌دهد که بشر از دوره پارینه سنگی در مناطقی که متعلق به جغرافیای امروز روسیه است سکونت داشته است. این بررسی‌ها مویید پیدایش دوره‌های اولیه پارینه سنگی در دشت روسیه هستند.^۱ در قرن گذشته گورهای قابل توجهی که متعلق به این دوره بودند در بخشهای اروپایی و آسیایی روسیه کشف شدند.^۲ برخورداری از چنین سابقه و قدمتی خود محرکی قوی برای انجام مطالعات عمیق در مورد روسیه است.

به لحاظ اقتصادی بهره‌مندی روسیه از منابع عظیم انرژی موقعیتی ممتاز برای این کشور ایجاد کرده است. روسیه در سیستم گردش جهانی منابع انرژی از جمله کشورهای برجسته دنیا به حساب می‌آید. موقعیت این کشور بویژه در بازار جهانی منابع هیدروکربن حائز اهمیت است. روسیه از حیث تولید نفت خام موقعیت برجسته‌ای دارد و دومین تولید کننده نفت در جهان پس از عربستان سعودی است. این کشور بیش از ۱۱ درصد از بازار جهانی این محصول را به خود اختصاص داده است. بیش از چهار پنجم نفت روسیه به اروپا صادر می‌شود. روسیه همچنین از حیث برخورداری از ذخایر گاز طبیعی (۲۳ درصد ذخایر جهانی) و تولید سالانه این فرآورده، کشور مهمی به حساب می‌آید. این کشور صاحب ۱۵ درصد از تجارت جهانی گاز طبیعی است.^۳ بخش عمده‌ای از رشد اقتصادی روسیه در یک دهه گذشته محصول سرمایه‌گذاری روی این ذخایر بوده است. این سرمایه‌گذاری سبب شد تا برخی کارشناسان تاکید نمایند که روسیه موقعیت خود را از یک "ابر قدرت نظامی سابق" به

1. Brantingham PJ, Kuhn SL and Kerry KW, The Early Upper Paleolithic beyond western Europe, University of California Press, Berkeley, 2004, P.96.
2. "The Real story of Russian Paleolithic Burials", www.proza.ru, 23 December, 2010.
3. "Energy strategy of Russia", Ministry of Energy of the Russian Federation, 13 November, 2009, P.21.

یک "ابرقدرت جدید انرژی" تغییر داده است.^۱ البته روسیه علیرغم همه فراز و نشیب‌های ناشی از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی کماکان توانسته است موقعیت خود را بعنوان یک قدرت مهم و معتبر در عرصه نظامی و دفاعی نیز حفظ کند.

به لحاظ سیاسی، تجربه طولانی حکمرانی و سیاست‌ورزی در روسیه، ظهور و سقوط سلسله‌ها و نظام‌های مختلف در این کشور و نیز سابقه تحولات مهمی چون انقلاب مشهور اکتبر ۱۹۱۷ انگیزه‌ها برای مطالعه روسیه را مضاعف می‌سازد. از آن گذشته، نقش مهم این کشور در معادلات و ترتیبات جهانی از جمله در دوره حیات اتحاد جماهیر شوروی و دوران قبل و بعد از فروپاشی آن - که مویذ جایگاه مهم مسکو در نظام بین‌الملل و فراگیری آن در قامت یک بازیگر بزرگ جهانی است - نشان می‌دهد که این کشور می‌تواند یک مورد مطالعاتی مناسب برای محققان و پژوهشگران باشد.

به طور کلی از روسیه به عنوان کشوری پر رمز و راز نامبرده می‌شود. کشوری که در دوره‌های مختلف از جمله در زمان امپراطوری طولانی مدت روسیه، در دوره نفوذ گسترده شوروی در قرن بیستم و نیز ظهور دولت مدرن در دوره پسا جنگ سرد فراز و نشیب‌های متعددی را طی کرده است. روسیه به عنوان بزرگترین کشور جهان با برخورداری از رشد سریع اقتصادی، زرادخانه چشمگیر هسته‌ای، منابع عظیم نفت و گاز و دیگر منابع طبیعی پتانسیل خوبی برای بازیابی موقعیت سابق خود به عنوان یک قدرت جهانی بزرگ دارد.

با این حال و علیرغم این امتیازات، روسیه با چالش‌هایی روبروست که رشد مستمر و روند بازظهور آن به عنوان یک بازیگر قوی جهانی را در مواجهه با سایر رقبای قدرتمند نظیر چین تهدید می‌کند. روسیه با چالش‌ها و مشکلات مهمی نظیر فقر گسترده، فساد، مشکلات جدی در حوزه سلامت، جمعیت به سرعت در حال کاهش، مناقشات مهم در حوزه سیاست خارجی و زیرساخت‌های ناقص روبروست. اینها مشکلاتی است که مسکو در صورت تمایل به کسب موقعیت یک رهبر جهانی در قرن بیست و یکم و فراتر از آن ناگزیر است که بر آنها فائق آید.^۲

1. Fiona Hill, "Energy Empire: Oil, Gas and Russia's revival, Brookings Institution, September 2004.

2. "Russia and changing global order", Stanley Foundation Website, March 2009.

تمام این واقعیات از جذابیت مطالعه عمیق روسیه حکایت دارد. به همین دلیل هر از چند گاهی شاهد تالیف آثاری در خصوص تاریخ تحولات روسیه و مسایل و مباحث مختلف مربوط به این کشور در مراکز مطالعاتی و تحقیقاتی جهان هستیم. کتاب "نگاهی نو به سیاست و حکومت در روسیه" اثر اریک شیرائف که با ترجمه آقای مهدی امیری منتشر می‌شود، از حیث جامع نگری در بررسی مسایل مربوط به این کشور یکی از بهترین و بدیع‌ترین آثار به شمار می‌آید. این کتاب ضمن بررسی تاریخ کهن روسیه، معرفی سلسله‌های مختلفی که در این کشور روی کار بوده‌اند و نیز تبیین فراز و نشیب‌های دوران اتحاد جماهیر شوروی، به تشریح وظایف و صلاحیت‌های قوای سه گانه روسیه امروز پرداخته و سیاست‌های جاری آن در حوزه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و نظامی را شرح می‌دهد. یقیناً محتوای این کتاب می‌تواند به فهم بهتر مسایل روسیه بعد از انقلاب از کشورهای مهم نظام بین‌الملل کمک نماید. از این رو مطالعه آن به همه علاقمندان بویژه دانشجویان علوم سیاسی و روابط بین‌الملل توصیه می‌شود.

کاظم جلالی

۲۲ تیر ۱۳۹۲

مقدمه نویسنده

هر کشوری با گذشت زمان تغییر می‌کند، اما تعداد بسیار کمی از کشورها تغییرات چشمگیری را که روسیه در بیست سال گذشته پشت سر گذاشته است تجربه می‌کنند. روسیه به عنوان یک دولت، یک ملت و یک قدرت نظامی دچار تغییر شده است. این کشور کل نظام سیاسی و اقتصادی خود را تغییر داده است. پس از پایان حیات اتحاد جماهیر شوروی در سال ۱۹۹۱ - که روسیه یکی از ۱۵ جمهوری تشکیل دهنده آن بود - این کشور می‌بایست نقش خود را به عنوان یک شریک مطمئن، بازیگری جهانی و یک عضو مؤثر در نهادهای بین‌المللی کاملاً بازتعریف می‌کرد. بیست سال گذشته شاهد فرایند دشوار بازتأسیس، بازسازی و ساختارسازی مجدد این کشور بوده است. روسیه امروز هم به فرایند تغییر و تحول ادامه می‌دهد. بنابراین، برای کسانی که به مطالعه این کشور می‌پردازند، فهم این تحولات و تفسیر آنها همچنان یک چالش باقی خواهد ماند. این روزها تقریباً هر چیزی که در روسیه در جریان است تحت تاثیر تندی‌ها، کندی‌ها، چرخش‌ها و تناقضات ناگهانی است.

برای مثال:

- روسیه یک فدراسیون است (اتحادیه‌ای از موجودیت‌های نسبتاً خودمختار)، اما ساختار سیاسی آن که در قانون اساسی سال ۱۹۹۳ تعریف شده، به حکومت مرکزی اجازه می‌دهد تا قدرت تقریباً نامحدود خود را بر این موجودیت‌ها اعمال کند.
- روسیه یک جامعه دموکراتیک است. با این وجود این کشور به طور قابل توجهی فعالیت غیردموکراتیک حکومت، اجتناب از شفافیت و تحدید دامنه رقابت سیاسی را تحمل می‌کند.
- حکومت روسیه تلویزیون را کنترل و اظهارنظر سیاسی در مورد بسیاری از حوزه‌های زندگی اجتماعی را محدود می‌کند. البته، اینترنت - به‌طور سانسور شده و اساساً آزاد از کنترل حکومت - در حال گسترش است.

- حکومت روسیه صنایع سودآور کلیدی را کنترل اما سرمایه‌گذاری خصوصی در تمام حوزه‌های اقتصاد کشور را تشویق می‌کند.
  - روسیه یکی از پایین‌ترین نرخ مالیات بر درآمد و سود سرمایه را در جهان دارد، اما همزمان از یکی از بدترین نظام‌های بوروکراتیک که مانع از رقابت آزاد می‌شود، برخوردار است.
  - مردم روسیه به غرب و سیاست‌هایش بدگمانند، اما در همین حال به تحسین فرهنگ، موفقیت اقتصادی و نظام‌های سیاسی غرب تمایل دارند.
- میخائیل ژوانتسکی،^۱ مشهورترین کم‌دین و نویسنده روسیه زمانی گفته بود آزادی در روسیه شبه جراحی دانه‌های است که هر سه جراحی آن همزمان روشن و خاموش می‌شود. هنگامی که به مطالعه روسیه می‌پردازید دائماً با تناقض‌ها و تغایرها مواجه می‌شوید. کتاب حاضر این تغییرات، چالش‌ها و تناقض‌ها را منعکس می‌سازد.
- یک ویژگی این کتاب ساختار آن و روشی است که بر اساس آن مطالب را ارائه می‌دهد. پس از فصل مقدماتی و دو فصلی که تاریخچه را پوشش می‌دهند، هر فصل ابتدا بر واقعیات اساسی یا تحولات کلیدی متمرکز می‌شود. این تحولات، وقایع مهم و سازنده‌ای هستند که نقش با اهمیتی در حیات اجتماعی و سیاسی روسیه ایفا کرده‌اند. این تحولات و وقایع به ما کمک می‌کنند که از فرایندهای جاری، ریشه‌های آن‌ها، علت‌های اساسی و احتمالات آینده درک بهتری داشته باشیم. فصول کتاب کراراً به روزهای پایانی اتحاد جماهیر شوروی در دهه ۱۹۸۰ یا سال‌های اولیه روسیه جدید اشاره دارند. برخی مثال‌ها برگرفته از تاریخ قدیمی‌تر روسیه است. بررسی این پیشینه قبل از پرداختن به تحولات جاری ضرورت دارد. آنگاه هر فصل نهادهای مهم حکومتی، قوانین و تصمیم‌گیرندگان اصلی را مورد بررسی قرار می‌دهد. پس از آن، هر فصل به بحث درباره تفاسیر مختلف از این تحولات، واقعیات، اتفاقات و سیاست‌های کلیدی می‌پردازد. ارائه مطالب به ترتیب وقایع و تفاسیر آنها فرصتی را برای مقایسه نقطه نظرات مختلف در مورد موضوعات مشابه و برآورد انتقادی ارزیابی‌ها و پیش‌بینی‌های متفاوت فراهم خواهد کرد.

این کتاب یک رهیافت تفکر انتقادی دارد. تأکید بر تفکر انتقادی باید خواننده را تشویق کند تا یک شکاک آگاه باشد و واقعیات را از نقطه نظرات تمیز دهد. این کتاب همچنین واقعیات و تئوری‌های مختلف را از رشته‌های علوم سیاسی، روابط بین‌الملل، تاریخ، جامعه‌شناسی و روانشناسی سیاسی گرد هم می‌آورد. به طور خلاصه، ساختار هر فصل می‌تواند به شرح ذیل نمایش داده شود.

تفکر انتقادی

نهادهای سیاست‌ها و تصمیمات

پیشینه، تحولات مهم

هر فصل کتاب شامل یک نقل قول آغازین و یک پیشگفتار خلاصه است و با یک جمع‌بندی پایان می‌یابد. این کتاب یک وب سایت اختصاصی دارد که دربرگیرنده تازه‌ترین اطلاعات، واقعیات، مصاحبه‌ها، سرمقاله‌ها و نظرسنجی‌های عمومی مرتبط با تحولات جاری در روسیه است. یک فهرست لغات قابل جستجو وجود دارد که واژه‌های کلیدی در سیاست روسیه را تعریف می‌کند، این واژه‌ها به شکل برجسته (Bold) در متن کتاب نشان داده شده است. این وب سایت همچنین شامل پیوندهای برگزیده برای خوانندگانی است که یا در حال حاضر زبان روسی مطالعه می‌کنند یا قبلاً در این زمینه مهارت لازم را به دست آورده‌اند. به علاوه، برای دانشجویان سوالات آزمون‌نی تمرینی در سایت قرار داده می‌شود.

این کتاب از چهار بخش تشکیل شده است. بخش اول مربوط به مباحث مقدماتی است. فصل آغازین با موضوع مطالعات روسیه و روش‌های مطالعه روسیه سروکار دارد و تئوری‌های مختلفی که تبیین‌کننده جامعه و سیاست روسیه هستند را معرفی می‌کند. توجه اصلی دو فصل دیگر این بخش بر پیشینه تاریخی روسیه امروز، از دولت‌های اولیه اسلاو تا روزهای پایانی اتحاد جماهیر شوروی، متمرکز است.

بخش دوم کتاب به سه قوه اصلی حکومت و نهادهای حکومتی کلیدی روسیه می‌پردازد. توجه خاص به قوه مجریه، قدرتمندترین شاخه حکومت روسیه معطوف شده است. فصل مربوط به قوه قانونگذاری، هم تاریخچه و هم محرک‌های معاصر نظام

پارلمانی روسیه را شرح می‌دهد. فصل مربوط به قوه قضائیه نیز به اعمال قانون و اجرای عدالت در روسیه توجه می‌کند.

بخش سوم شامل سه فصل مربوط به جنبه‌های متفاوت رفتار سیاسی، مشارکت و ارتباطات است. این سه فصل به طور خاص به احزاب سیاسی، انتخابات و رسانه‌های گروهی در روسیه معاصر اختصاص یافته است.

بخش چهارم کتاب با سیاست‌های روسیه سروکار دارد. این سیاست‌ها شامل سیاست‌های اقتصادی، خارجی، دفاعی و امنیتی و اجتماعی است. فصل مربوط به اقتصاد روسیه همچنین به سیاست‌های تجاری و کنش متقابل حکومت و بخش خصوصی می‌پردازد. توجه ویژه‌ای به دگرترین‌های سیاست خارجی و امنیتی شده است. این کتاب با یک موشره به پایان می‌رسد.

هیچ پروژه‌ای در این مقیاس نمی‌تواند بدون کمک و حمایت ارزشمند بسیاری از افراد به انجام برسد. من از اظهار نظر و مشورت روشن‌گرایانه همکاران و منتقدان در امریکا، روسیه، بریتانیا و از تلاش‌های تمام و کمال دستیاران تحقیقاتی و از صبر و درک همکاران و دوستان در قاره‌های مختلف بهره بردم.

هنگامی که در حال خواندن این صفحات هستید ممکن است بسیاری از مسائل در روسیه تغییر کرده باشد. ما تلاش خواهیم کرد تا در وب سایت کتاب سریعاً به این مسائل بپردازیم. مطالعه روسیه بالطبع کاری دائمی در حال تکامل است.

اریک شیرائف